

Eksters onterecht ongeliefd

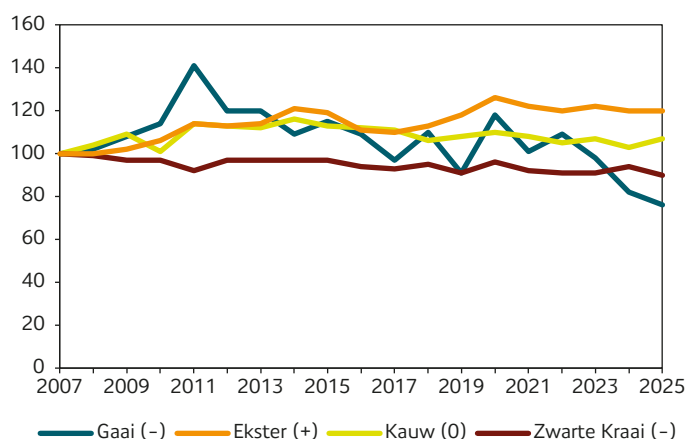
Een gevonden staartveer geeft de pracht van de Ekster weer; een iriserende glans die in het zonlicht paars, groen en blauw oplicht. Eksters zijn opvallend, zowel qua uiterlijk als gedrag. Maar de soort wordt – net als andere kraaiachtigen – lang niet door iedereen bemind en krijgt dikwijls de schuld van de afname van zangvogels.

In Nederlands urbaan gebied zijn vijf soorten kraaiachtigen aanwezig, namelijk de Gaai, Ekster, Kauw, Roek en Zwarte Kraai. De Roek wordt geteld tijdens kolonievogeltellingen en wordt hier verder niet behandeld. Kraaiachtigen zijn vaak opvallend aanwezig en zijn niet bij iedereen populair. Zo wordt vaak geopperd dat ze alleen maar toenemen en nesten van zangvogels uithalen. Maar uit de gegevens van het Meetnet Urbane Soorten (MUS) blijkt dat de Gaai en Zwarte Kraai beide juist licht afnemen, de populatie van Kauwtjes stabiel is en alleen de Ekster licht toeneemt.

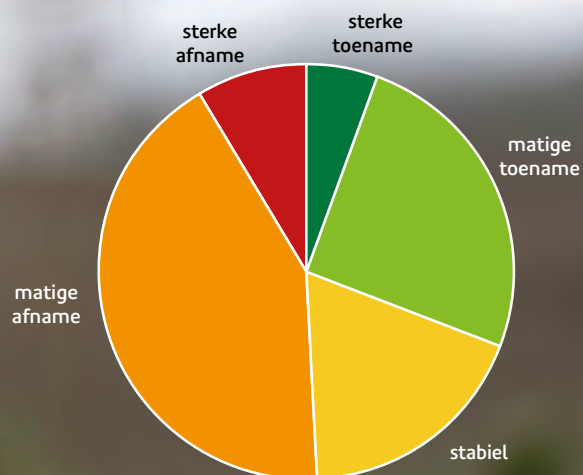
Van het platteland naar de stad

In de vorige eeuw was de Ekster vooral aanwezig in het buitengebied maar sinds de jaren tachtig is de soort steeds meer in dorpen en steden gaan broeden. Vanaf het begin van de MUS-telling in 2007 is de broedpopulatie in urbaan gebied licht toegenomen. Dit is vooral ingegeven door de beginperiode; in de laatste twaalf jaar is de trend stabiel (figuur 1). Mogelijk zit de soort landelijk in urbaan gebied aan het plafond. Tussen Hoog-Nederland (voornamelijk zand) en Laag-Nederland (voornamelijk klei en veen en onder NAP) is er geen verschil in de trend, beide laten een matige toename zien. In de meeste provincies is ook sprake van een matige toename; alleen in Friesland, Limburg, Zeeland en Noord-Holland is de trend stabiel.

In urbaan gebied worden de hoogste aantallen Eksters geteld in In naoorlogse wijken, nieuwbouw uit de jaren 60-80 en in parken. Vaak zijn deze gelegen aan de randen van dorpen en steden. Minder populair zijn de oude (gebouwd voor 1900) en vooroorlogse wijken. Doorgaans staan hier wel oude (nest)bomen maar dit meer versteende habitat lijkt minder aantrekkelijk voor de soort.

▲ **Figuur 1.** Aantalsontwikkeling (index) van vier kraaiachtigen in steden en dorpen in 2007–25. Tussen haakjes staat de trend: – matige afname, 0 stabiel en + matige toename.

▲ **Figuur 2.** De aantalsontwikkeling van 71 vogelsoorten in MUS in 2007–25.

▲ Eksternest gemaakt van anti-vogelpinnen. Enschede, 12 april 2023. Foto: Wijnand Koekkoek.

Plantaardig en ongewerveld

Eksters zijn qua voedsel echte generalisten. Naast zaden, bessen en fruit staan ook insecten, aas, kleine zoogdieren, jonge vogels, eieren en afval (incl. hondenpoep) op het menu. In de winter heeft plantaardig voedsel de overhand en in het zomerhalfjaar ongewervelden. Jonge Eksters krijgen vooral ongewervelden voorgeschoteld, die op of in de bodem verzameld worden. Uit een Engels onderzoek naar de maaginhoud blijkt dat het menu van Eksters jaarrond voor slechts 2% uit vogels, waarbij ook aas is inbegrepen, bestaat. In Nederland is in de duinen ook voedselonderzoek gedaan door middel van veldwaarnemingen en maagonderzoek. Hieruit kwam dat het menu vooral uit insecten en andere ongewervelden, vruchten en plantaardig materiaal bestaat. Het aandeel vogels bleek ook uit dit onderzoek laag (<1%). Ook andere onderzoekers vonden in agrarisch cultuurlandschap in Utrecht een laag aandeel vogels (<1%). In Praag is het voedsel van jonge Eksters onderzocht in stedelijk gebied en op het platteland. Op het platteland werden ongewervelden (vooral kevers) het meest gevonden. In het urbane gebied was door mensen veroorzaakt voedsel (vooral afval) meer vertegenwoordigd. Op een totaal van 1007 prooien werden in urbaan gebied twee jonge vogels gevonden en in landelijk gebied geen op 993 prooien. De veronderstelling dat ze veel jonge zangvogels eten is op basis van deze studies dus niet terecht.

Effect op andere vogels

Bovengenoemde en andere onderzoeken suggereren dat de zware predatie door Eksters op andere vogelsoorten veel minder aanwezig is dan wordt verondersteld. In een buitenwijk van Parijs voerde men een opzienbarend experiment uit. Nadat de dichtheid van Eksters sterk was toegenomen, ving men een flink aandeel (tot 40%) van deze vogels weg. Vervolgens is onderzocht hoeveel jonge zangvogels er uitvlogen en werden de uitkomsten vergeleken met een gebied waar géén Eksters waren weggevangen. Er bleek geen verschil te zijn!

In een uitgebreide literatuurstudie werd in 81% van de gevallen geen negatief verband gevonden tussen het voorkomen van kraaiachtigen en aantallen of broedsucces van andere soorten. Als er al zulke effecten bestonden, was dit vaker het geval bij andere kraaiachtigen dan bij Eksters. De onderzoekers concludeerden dat andere vogelsoorten in het algemeen niet in aantal beperkt worden door kraaiachtigen en dat het terugdringen van de aantallen kraaiachtigen om die reden doorgaans niet effectief is. Tot slot is de aanwezigheid van kraaiachtigen ook positief voor andere vogels: ze fungeren als luid alarm voor andere vogels als er een huiskat of roofvogel in de buurt is.

Stedelijk gebied ideaal?

De vestiging van Eksters in bebouwd gebied lijkt een logische ontwikkeling te zijn. In steden en (de meeste) dorpen wordt niet geschoten op kraaiachtigen, en is er jaarrond veel extra voedsel aanwezig in de vorm van bodemdieren, insecten, afval, hondenpoep en uitgestrooid voer. Bovendien is de dichtheid aan predatoren lager dan in het buitengebied. Ronduit verrassend is dat soort zich ook aanpast door soms nesten op gebouwen en constructies te maken en ook van anti-vogelpinnen (zie foto). Maar wellicht komt daar verandering in. Predatoren als de Slechtvalk, Havik maar ook de steenmarter zijn relatieve nieuwkomers in het stedelijk gebied. We zullen zien en tellen wat dat allemaal voor Eksters en andere soorten gaat betekenen.

— Jan Schoppers

Meetnet Urbane Soorten (MUS) in 2025

Deelname

In het negentiende jaar van MUS zijn eind oktober bij drie achtereenvolgende tellingen respectievelijk 885, 861 en 828 tellingen doorgegeven. Dat is ten opzichte van vorig jaar (zeer nat voorjaar) een toename van 7% en ten opzichte van 2023 een toename van 1%. In 2025 waren de weersomstandigheden in de maanden april-juli gunstig waardoor er een duidelijke toename van tellingen was.

Wederom meer soorten in de min

In totaal zijn bijna 476.700 vogels doorgegeven van 177 soorten (inclusief twee hybriden). De top vijf bestaat uit de Kauw, Houtduif, Gierzwaluw, Merel en Huismus. De balans is net als voorgaande jaren nog steeds scheef; meer soorten in de min (36) dan in de plus (22) (figuur 2). De trends van 71 soorten zijn op onze website te raadplegen (stats.sovon.nl). Naast de vogels zijn ook bijna 3620 waarnemingen van zoogdieren ingevoerd met de huiskat, haas en konijn als de algemeenste.

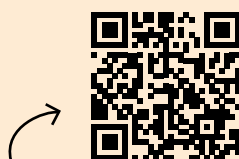
Doe ook mee!

Ook komend seizoen zijn we niet alleen benieuwd hoe het met de vier kraaiachtigen gaat maar ook met de zangvogels. Deelname aan MUS is laagdrempelig en geschikt voor vogelaars van elk niveau, mits je de urbane soorten kent. Nieuwe MUS-tellers zijn overal welkom, maar in het bijzonder in Friesland, Flevoland, Drenthe, Groningen (buiten stad) en Overijssel.

Meer info vind je op sovon.nl/mus

Meer van dit soort artikelen lezen? Word lid van Sovon!

Dit artikel verscheen in Sovon-nieuws. Sovon geeft vier maal per jaar Sovon-nieuws uit. Het blad vormt een belangrijk medium waarmee we onze leden voorzien van onder andere verenigingsnieuws, eerste resultaten uit de projecten en nieuwe publicaties. Leden van Sovon krijgen Sovon-nieuws automatisch thuisgestuurd.

Lees meer over Sovon-nieuws
op sovon.nl/sovon-nieuws

